

Роль судової експертизи в адміністративному судочинстві

Ніна Певна

науковий співробітник сектору економічних досліджень, лабораторія економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокариуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0009-0004-6457-7105>, e-mail: ni1811@ukr.net

Досліджено поняття, правову природу та роль судової експертизи в адміністративному судочинстві. Проаналізовано значення висновку експерта як джерела доказів і його вплив на забезпечення об'єктивності судового розгляду.

Ключові слова: *судова експертиза; висновок експерта; доказування.*

The Role of Forensic Institutions in Administrative Justice

Nina Pevna

The concept, legal nature and role of forensic expertise in administrative proceedings are investigated. The significance of the expert's opinion as a source of evidence and its impact on ensuring the objectivity of the trial are analyzed.

Keywords: *forensic expertise; expert conclusion; evidencing.*

На законодавчому рівні термін «судова експертиза» закріплено у ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», у якому визначається, що судова експертиза є дослідженням на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

У науковій літературі судова експертиза визначається як:

- самостійний науковий напрям, у межах якого розроблено загальні теоретичні засади і визначено місце в системі наукового знання [2, с. 12];
- сукупність процесуальних дій, які призначені для її проведення, щоб отримати висновок експерта, який надалі може слугувати доказом в адміністративному провадженні [3, с. 427] тощо.

Отже, експертиза має певну процесуально-правову природу. З одного боку, вона є способом формування судових доказів, підсумком діяльності особи, досвідченої в певній галузі знань, а з іншої — це один з методів судового вивчення фактів, які мають значення для вирішення справи.

Сучасний інститут судової експертизи розвивається стрімкими темпами, його починають застосовувати в багатьох адміністративних справах, у яких необхідно отримати висновок експерта як один із доказів для судового провадження [3, с. 427].

Висновок експерта як доказ — це сукупність фактичних даних, установлених унаслідок дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи. Таке дослідження проводить особа, обізнана в певній галузі науки, техніки або інших спеціальних знань. Висновок у письмовій формі додається до справи і виступає одним із процесуальних джерел доказів [2, с. 104].

Висновки експерта мають логічно впливати з аналізу досліджених матеріалів, бути чіткими, короткими, зрозумілими, їх текст — сприйматися однозначно.

За клопотанням учасника справи або з власної ініціативи суд призначає експертизу у справі за сукупності таких умов:

- 1) для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких установити відповідні обставини неможливо;
- 2) жодною стороною не наданий висновок експерта з цих самих питань або висновки експертів, надані сторонами, викликають обґрунтовані сумніви щодо їх правильності [4].

Про призначення експертизи суд постановляє ухвалу, у якій зазначає підстави проведення експертизи, питання, із яких експерт має надати суду висновок, особу (осіб), якій (яким) доручено проведення експертизи,

перелік матеріалів, що надаються для дослідження, та інші дані, які мають значення для проведення експертизи.

Питання, із яких має бути проведена експертиза, визначаються судом. До того ж питання, які ставляться експерту, і його висновки не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта [4].

У разі необхідності суд може призначити декілька експертиз, додаткову або повторну експертизу. Якщо суд доручає проведення експертизи кільком експертам або експертним установам, суд в ухвалі призначає провідного експерта або експертну установу.

Ухвала про призначення експертизи направляється особам, яким доручено проведення експертизи, та учасникам справи. Об'єкти та матеріали, що підлягають дослідженню, направляються особі, якій доручено проведення експертизи (провідному експерту або експертній установі).

В ухвалі про призначення експертизи суд попереджає експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення призначений судом експерт невідкладно подає суду клопотання щодо його уточнення або повідомляє суд про неможливість проведення ним експертизи за поставленими запитаннями [4].

Експертиза може бути також проведена на замовлення учасників справи. У такому разі у висновку експерта зазначається, що висновок підготовлено для подання до суду та експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок [4].

З огляду на викладене, судова експертиза в адміністративному судочинстві виконує важливу функцію забезпечення об'єктивності, повноти та всебічності з'ясування обставин справи. Її призначення зумовлене необхідністю залучення спеціальних знань, яких суд не має, але без яких неможливо встановити юридично значущі факти. Саме через механізм судової експертизи до процесу доказування інтегруються результати наукового та спеціального пізнання.

Роль судової експертизи в адміністративному судочинстві також проявляється в забезпеченні принципів верховенства права, змагальності сторін та рівності учасників процесу перед судом. Надання сторонам можливості ініціювати проведення експертизи або подавати висновки експертів, підготовлені на їх замовлення, сприяє реалізації права на справедливий судовий розгляд та ефективний захист прав, свобод і законних інтересів у публічно-правових спорах.

Висновок експерта, будучи самостійним процесуальним джерелом доказів, не має наперед установлені сили, проте займає особливе місце в системі доказування, оскільки ґрунтується на застосуванні спеціальних знань і науково обґрунтованих методів дослідження. Його оцінка здійснюється судом сукупно з іншими доказами з урахуванням належності, допустимості, достовірності та достатності.

Отже, судова експертиза в адміністративному судочинстві є не лише процесуальним інструментом отримання доказової інформації, а й важливим елементом механізму реалізації завдань адміністративного судочинства. Вона сприяє підвищенню якості судових рішень, мінімізації ризику судових помилок та забезпеченню довіри до правосуддя в публічно-правових відносинах.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 20.01.2026).
2. Гресь Н. Л., Недоступ К. К. Організаційно-процесуальні основи судово-економічної експертизи : навч. посіб. Дніпро, 2020. 155 с.
3. Тімашов В. О., Ковальова Д. С. Експертиза в адміністративному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 426–429. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-4/105 (дата звернення: 20.01.2026).
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 27.01.2026).